

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Secvnda Controversia. An sit poßibile relationem vnam specie, respicere
duas relationes specie differentes?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

Ob. cont. 3.
concl.

CONTRA tertiam argumentatur Mol. supra q. 28. a. 2. disp. 3. Pater & Paternitas dicto modo sumpta distinguuntur, sicut Deus & Deitas; Sed hæc sunt idem omnino formaliter, & virtute sola quæ ratione ratiocinante distinguuntur, quatenus mens vnum & idem prorsus modo concipit in concreto propter subsistentiam, & modo concipit in abstracto propter simplicitatem; Ergo similiter Pater & paternitas sola ratione distinguuntur concipiente.

Sci. imp.

Resp. falsam esse minorem: immo ex hoc ipso, quod idem ex subsistentia concipitur in concreto, & ex simplicitate concipitur in abstracto, apparet in ipso distinctio virtualis siue fundamentalis, qua diuersis potest conceptionibus respondere, & distinctas propositiones verificare perinde ac si formalis & actualis esset in eo distinctio subsistentiæ & simplicitatis.

CONTRA vltimam argumentatur Greg. authoritatibus Aug. & Hieron. quibus respondet Cai. & alij recentiores post eum.

SECUNDA CONTROVERSIA.

An sit possibile relationem vnam specie, respicere duas relationes specie differentes?

Ratio dubi-
sandi, &
Sententiæ
Doctorem.

RATIO dubitandi est; quia S. Th. in 3. p. q. 35. a. 5. docet eadem relatione referri vnumquemque ad suum patrem & matrem: cum tamen ibidem ad tertium dicat ex parte parentum duplicem esse relationem, vnam paternitatis & aliam maternitatis, quæ sunt specie differentes; eo quod alia ratione pater, & alia ratione mater sit generationis principium.

Mol. disp. 1. in fine existimat esse probabile relationem parentis in communi, vt sub se comprehendit Patrem & matrem, esse speciem infimam & distingui differentiis accidentalibus, quæ cum parente in communi efficiant compositum per accidens: sicut cum distinguitur homo in marem & foeminam. Eandem sententiam sequitur Zum. disp. 1. ad 2. arg. A. 6. id.

Ferrar. in 2. cont. gent. c. 12. §. Ex istis patet. duo dicit. Primum. In filio est vnica relatio materialiter, sicut fundamentum relationis in ipso est materialiter vnum: sunt autem duæ relationes formaliter, sicut & fundamenta formaliter sunt plura, & ideo licet vno nomine, scilicet filiationis, significetur relatio filij ad patrem, & relatio eius ad matrem, sunt tamen plures relationes in ratione relationis: quamuis in ratione rei sint vnum. Secundum est. Quod inquit S. Tho. quibus relationibus specificè distinctis non posse vnica relationem ex opposito respondere, intelligitur de vnitate formali relationis, siue de vnitate eius in ratione relationis, siue de vnitate in ratione rei. Hanc sententiam sequitur Vasq. in notationibus ad a. & Suar. disp. Metaph. 48. sect. 17. num. 27. & 28. quamuis existimet Ferrar. non consequenter loqui, eo, quod supponat relationem esse quid in re distinctum à fundamento.

Denique Cai. hic dub. 2. docet hoc velle D. Th. nimirum impossibile esse vnam relationem secundum speciem habere extrema diuersarum rationum non partialium, modo inferius explicando; paternitas autem & maternitas partiales quædam sunt rationes vnius extremi, vt ibidem significat Cai. cuius sententiam sequuntur Sylu. Tor. Ban. & Zum. in discussu articuli, & Fonf. lib. 5. Metaph. c. 15. q. 4. sect. 3. & alij Thomistæ communiter.

SCIENDUM est primum ex D. Tho. 3. p. q. 35. a. 5. Resoluitur explicatur sententia D. Tb.

vnitatem relationis, vel eius pluralitatem non attendi secundum terminos, sed secundum causam vel subiectum; quo fit vt filius vna & eadem relatione referatur ad patrem & ad matrem, propter vnitatem causæ; nam vna & eadem natiuitate homo nascitur ex patre & matre: & ideo vna & eadem relatione ad vtrumque refertur: & eadem (inquit S. D.) est ratio de magistro qui docet eadem doctrina multos discipulos, & de domino qui gubernat diuersos subditos eadem potestate. Quod si fuerint diuersæ causæ specie differentes, erunt etiam relationes specie diuersæ: quemadmodum si quis sit aliorum quorum magister in Grammatica, & aliorum in Logica: alia est ratio magisterij vtriusque: & ideo relationibus diuersis vnus & idem homo potest esse magister vel diuersorum vel eorundem secundum diuersas doctrinas. Addit autem S. D. Et quia plures forme eiusdem speciei non possunt simul inesse eidem subiecto, non est possibile, quod sint plures paternitates in eo, qui est pater plurimum filiorum generatione naturali: secus autem esset, si esset pater vnus generatione naturali, & alterius per adoptionem. Et in responsione ad 3. sic ait: Vnum, & ens se consequuntur, vt dicitur in 4. metaph. & ideo, sicut contingit, quod in vno extremo relatio sit quoddam ens, in alio autem non sit ens, sed ratio tantum (sicut de scibili, & scientia Philosophus dicit in 5. metaph.) ita etiam contingit, quod ex parte vnius extremi est vna relatio, ex parte autem alterius extremi sunt multe relationes: sicut in hominibus ex parte parentum inuenitur duplex relatio, vna paternitatis, & alia maternitatis, quæ sunt specie differentes: propter hoc, quod alia ratione pater, & alia ratione mater est generationis principium. Si verò essent plures, eadem ratione principium actionis vnius (puta cum multi trahunt nauem) in omnibus esset vna, & eadem relatio; Ex parte autem patris est vna sola filiatio secundum rem, sed duplex secundum rationem, in quantum correspondet vtrique relationi parentum secundum duos respectus intellectos. Hæc D. Thom. vbi duo Caiet. aduertit. Primum est: cum ait S. Doct. in omnibus trahentibus nauem vnam esse relationem, intelligendum esse, non de vna relatione numero sed specie; nam diuersitati specificæ paternitatis & maternitatis, quæ sunt rationum diuersarum principia, contraponitur vnitas principij secundum eandem rationem in pluribus simul trahentibus nauem. Secundum est: Relationem filiationis ad patrem & matrem duplicem esse secundum duos respectus intellectus, in hoc sensu, quod sicut albedo vna secundum rem est multiplex secundum rationem; cum alia ratione sit visibilis & alia terminatiua sit alterationis; ita filiatio Socratis est vna res respectiua, & multiplex secundum multas rationes respectiuas ad patrem & ad matrem; non quia sola consideratione intellectus fiat duplex ille respectus, sed quia facit intellectus distinctionem rationis in illo vno respectu secundum rem, illum intelligendo vt respondet patri; & iterum vt relationem terminat matris. Vnde etiam Capreol. in 3. dist. 8. q. vnica ad 7. Scoti ait non existente patre aut matre eandem filij relationem manere quantum ad vnum respectum, desinere verò quo ad alium: sicut in eo contingit, qui duos habuit fratres & modo non habet nisi vnum. Quod idem affirmat Caietan. in 3. p. q. 35. art. 5. ad 1. dubium. Ad huius verò doctrinæ explanationem.

NOTANDUM est secundum illius propositionis D. Thom. quam examinamus, nimirum: Affertur eis Arist. radice Neceffe

illius propo-
sitionis:
Necesse est
dicere,
quod due
relationes
non sunt di-
uerse secundum
speciem
etc.

Necesse est dicere, quod due relationes non sunt diuerse secundum speciem, si ex opposito una relatio eis correspondeat, eam esse radicem, quam hic ex Arist. *metaph. ca. de ad aliquid affert & explicat Cai.* quia videlicet nullum relatiuum dicitur bis; hoc autem quod est relatiuum semel tantum dici ex propria ipsius relatiui quidditate procedit; quia scilicet hoc ipsum quod est, ad aliud dicitur id est ad terminum, qui vnus omnino est. Sed hæc vnitas termini potest esse duplex: vna numeralis, & hæc necessaria non est in termino relationis; quia Socrates albus eadem relatione similitudinis refertur ad omnes albos. Altera est specifica, quæ duplex est: vna, quæ est diuersarum relationum partialium, quarum videlicet fundamenta vt partiales causæ concurrunt ad vnum numero effectum producendum: sicut facultates siue actiones generatiue patris & matris respectu filij; neutrius. n. virtus aut actio per se sufficit ad filij generationem. Vna igitur ex vtriusque parentis concursu conflatur integra & perfecta nascentis generatio, qua filius procedit vnus numero. Quamuis igitur diuersa ratione concurrant in eandem generationem pater & mater, neutra tamen earum rationum est integra & per se sufficiens ad productionem effectus; & ob eandem causam, neque sola paternitatis neque sola maternitatis relatio per se constituit perfectum & integrum terminum & correlatiuum filiationis, sed, vt partes se habent vnus integri & adæquati extremi, cui ex alia parte responderet in filio vna specie relatio filiationis. Quemadmodum totum essentiale naturale, vna & eadem relatione respicit partes essentielles, quæ sunt materia & forma; quamuis partes ad totum relationibus specie diuersis referantur. Alia est vnitas termini specifica, non ex pluribus veluti partibus consurgens, sed per se sufficiens & adæquata terminans: & talis est vnitas similis respectu similis, & serui vt hic respectu domini. Cum igitur ait Philosophus relatiuum bis non dici, non significat relatiuum ad duo solo numero distincta non dici; cum pater vnica relatione ad plures filios dicatur, & dominus ad plures seruos, neque intendit relatiuum bis non dici, hoc est non referri ad duo correlatiua diuersarum relationum partialium: id enim falsum esse iam probauimus. Sensus igitur verborum Arist. est relatiuum bis non dici. i. nō referri ad duo correlatiua, non partialia sed diuersarum omnino relationum perfectarum; hoc autem esset, si relatiuum respiceret vnum terminum ex vna parte & alium ex alia; sicut in exemplo Arist. si scientia referretur ad scientem & ad scibile: cum tamen ad scibile tantum referatur, vt ibidem probat Arist. quicquid dicat Vsq. hic, & disp. 104. vbi contra Græcorum & Latinorum communem interpretationem nititur verba Philosophi ad oppositum sensum inflectere, vt etiam aduertimus supra q. 25. ar. 3. Hanc autem doctrinam de specifica relationis vnitate in prole respectu patris & matris, cum prædicta distinctione rationis, affirmat Petrus Fonseca veram esse, siue mater passiuè tantum concurrat ad generationem siue etiam actiuè cuius oppositum absque solido fundamento docet Suarez, vt apparebit ex solutionibus argumentorum.

Quid sit, vt
relatiuum bis
non dici.

Relatiuum
vbi quæritur
interpretatio
vbi.

Suarez re-
spondet.

Conciliatur
due postre-
me senten-
tiæ.

Ex dictis sequitur conciliari facile posse duas posteriores sententias: quamuis earum sectatores tam inter se, quam cum oppositæ sententiæ defensoribus in quibusdam pauci admodum momenti dissident. Nam quod ait Ferrar. vnicam esse materialiter & in ratione rei relationem in filio,

A duas autem formaliter siue in ratione relationis: hoc est, quod ait S. Th. relationem filiationis ad patrem & matrem duplicem esse, secundum duos respectus intellectos: quos quidem respectus non efficit intellectus consideratio, sed eorum tantum distinctionem vt ait Cai. quod est dictum, filium filiatione referri secundum rem ad patrem & matrem vno & eodem respectu secundum rem, sed diuerso secundum rationem in re fundatam, vt affirmat Suarez. Ex quo sequitur vltius vt existente solo patre aut matre, remaneat nihilominus eadem filij relatio quo ad vnum eius respectum; quamuis cesset secundum alium, vt ait Capr. quem sequitur Fonseca: Nam si eadem est filij relatio ad vtrumque parentem vt ad vnum terminum relata, nec differt nisi ratione distinguente duos respectus, ob diuersas rationes partiales termini eiusdem relationis adæquati: consequens est, vt ablata vna ratione partiali terminandi, puta matre, & manente (quauis partialiter) termino secundum rem puta patre, cesset etiam relatio filiationis secundum eam tantum respectus rationem, qua terminabatur ad matrem: maneat autem simpliciter & secundum rem, licet in exercitio minus explicata. Nec aliquid admittit, aut confert ad veritatem prædictæ distinctionis formalis in relatione filiationis identitatis, aut distinctio eius a fundamento, vt arbitratu Suarez, sed per accidens & impertinens omnino est vtrumque in re præsentis: Pendet e. *Suarez distinctio*
nim illa distinctio duorum respectuum in vna *resequitur.*
relatione, non ex identitate aut distinctione eius a fundamento, sed ex ratione termini eius totalis, qui duas includit specie distinctas relationes, sub diuersis suis rationibus partialiter terminantes. Ex quo manifestè sequitur relationem ad eas terminatam diuersa ratione ad duos illos partiales terminos terminari; alioquin non esset mutus formaliter respectus extremorum. An autem duo illi respectus filiationis aliquo modo sint actualiter distincti absque opere intellectus, patebit ex dicendis in seq. controu.

D PRIMA CONCL. Vna specie relatio non potest respicere duas relationes specie differentes, vt duos terminos totales. Hanc probat ratio S. D. in textu; quia sc. ratio specifica relationis consistit in hoc, quod ad aliud se habet &c. Et ratio Aristotelis; quia sc. relatiuum non dicitur bis.

SECUNDA CONCL. Vna relatio secundum speciem potest terminari ad duo extrema specie diuersa, vt partes vnus integri termini. Hæc patet ab exemplo filiationis, cuius partiales termini sunt paternitas & maternitas, vt ostendimus.

TERTIA CONCLUSIO: Relatio filiationis ad patrem & matrem vna est materialiter & vt res est, & duplex formaliter siue vt relatio est: quæ distinctio formalis eadem est cum distinctione rationis ratiocinatæ. Probatur; quia secluso opere intellectus non distinguuntur illi duo respectus secundum se siue ex parte filiationis, sed tantum secundum extrinsecos terminos, ad quos refertur vna relatio filiationis; Ergo illa relatio est eadem materialiter, & distincta formaliter, id est, ratione ratiocinata. Probatur consequentia; quia distinctio duorum illorum respectuum actu non est in re, sed tamen habet in re fundamentum scil. relationem, prout duos respicit partiales terminos specie distinctos.

QUARTA CONCL. Non existente patre, aut matre remanet eadem relatio filij, quantum ad vnum respectum definit autem quoad alium. Hæc conclusio patet ex dictis.

Argumentum. CONTRA secundam conclus. argumentatur Vasq. Quia verba Arist. in c. de ad aliquid perpetrare explicantur à Cal. Nam ibi solum contendit Arist. monstrare, non posse relatiuum referri ad terminum etiam relatiuum, sed ad absolutum, in ijs saltē in quibus alterum extremū solum extrinseca denominatione refertur, vt visibile; probat .n. Arist. visum nō referri ad visibile. *Resp.* falsum esse assumptum. Nec possum satis mirari virum aliās eruditum & perspicacem, contra planissimum litterarū sensum & communem omnium interpretum Græcorum & Latinorum, ac præsertim Angelici nostri Doctoris expositionem affirmare Philosophum in eo textu probare visum non referri ad visibile; cum nihil ibi magis intendat, vt vel ipsa verba per se satis aperte clamant.

Obi. 2. Secundò probat relationem filiationis, licet sit eadem secundum rem ad patrem & ad matrem, non tamen esse eiusdem rationis; quod etiam nos affirmamus cum D. Thom. & alijs in tertia nostra conclus.

Obi. 1. cōt. 2. CONTRA eandem conclus. & tertiam argumentatur Suarez. Si mater solum passiuè concurrat; Ergo relationes patris & matris ad filium erunt specie diuersæ, vel sunt termini formaliter diuersi, vel eos indicant; Ergo fieri non potest, vt eis respondeat vnica relatio in correlatiuo. Probatur sequela: Correlatiua specie diuersa, vel sunt termini formaliter diuersi, vel eos indicat; relationes autem habent diuersitatem ex terminis formalibus. *Resp.* consequens primum posse dupliciter intelligi. Vno modo de specifica diuersitate termini totalis, & sic falsa est prima consequentia; Alio modo de specifica diuersitate terminorum partialiū, & sic admissa prima, negatur secunda consequentia. Ad probationem responderetur eadem distinctione. Et præterea non est verum relationes habere diuersitatem specificam ex terminis, sed illas habent ex fundamentis, vt ante diximus ex D. Th.

Obi. 2. Secundò: Relatio effectus ad causam diuersi generis est etiam diuersa, siue illa materialis sit, siue formalis, siue efficiens; Ergo si causalitates patris & matris differunt, vt efficiens & materialis, relationes in effectu erunt diuersæ. *Resp.* antecedens verum esse de diuersitate relationis formali, siue secundum rationem ratiocinatam, non autem semper de diuersitate reali. Secundò verum est antecedens, quando illæ diuersæ causæ non concurrunt vt partiales ad vnum numero effectum.

Replica. Sed hanc responsionem impugnat Suarez. Quia si mater concurrat passiuè, tunc pater & mater non causant in eodem genere; Ergo non componunt vnā causam totalem, sed potius efficiunt collectionem causarum diuersorum generum, quæ sunt materia & efficiens. *Resp.* nullam esse consequ. quia mater et si passiuè concurrat agit tamen preparando & ministrando materiam; Et præterea falsa est consequentia, quando instrumentū agentis, puta semen, coniungitur cum materia in vnum corpus, quod secundum diuersas partes agit & patitur.

Obi. cont. nra conclus. CONTRA vltimam conclus. argumentatur Suarez. Relatio pendet ex termino adæquato; Ergo difficile creditu est, quod relatio sit vna indiuisibiliter ad patrem & matrem; vt compleat vnā causam totalem: & tamen quod eadem relatio integra maneat ablato illo adæquato termino ex altera parte. Probatur consequentia; quia ablato vno parente iam illa filij relatio non potest habere suum adæquatum effectum forma-

lem: cum non possit referre filium ad vtrumque parentem; Ergo absolute non potest habere effectum formalem suum. Probatur sequela; quia cum indiuisibiliter illum causet, non potest conferre partem eius, & non totum: nec potest tota manere, quin conferat totum effectum; cum non maneat, nisi in subiecto vt inherens. *Resp.* relationem pendere ex termino adæquato dupliciter intelligi posse. Vno modo materialiter: Alio modo formaliter; & hoc dupliciter scilicet in actu signato & in actu exercito. Dico igitur ad argumentum. Si antecedens intelligatur de relatione materialiter sumpta, nullam esse consequentiam, vt patet de relatione paternitatis ad plures filios, vt ad vnum terminum adæquatum, quorum vno deficiente, remanet in patre eadem paternitas materialiter & secundum rem, vt explicat optimè Caietan. in 3. parte. Si verò intelligatur formaliter & in actu signato, negatur etiam consequentia; quoniam destructa vnus parentis existentia in rerum natura, non tollitur respectus filiationis in actu signato ad vtrumque parentem, sed tantum in actu exercito. Si verò intelligatur de termino adæquato relationis formaliter in actu exercito, negatur similiter consequentia; quoniam ablato vno parente, & altero tantum remanente, relatio filiationis formaliter non remanet, nisi prout respicit partem actu existentem, qui est eius terminus adæquatus secundum talem respectum. Manet igitur in eo casu relatio filiationis integra secundum rem siue materialiter, non autem secundum rationem siue formaliter; ob defectum alterius partialis termini. Ad probationem autem consequentiae dico ad antecedens filiationem non posse habere suum effectum formalem adæquatum simpliciter: habere tamen suum effectum formalem adæquatum, secundum talem respectum ad talem terminum; unde negatur consequentia qua inferitur; ergo absolute non potest habere suum effectum formalem: Et ad eius probationem negatur assumptum; falsum est enim respectum actuale ad vtrumque parentem esse effectum formalem omnino indiuisibilem filiationis; nam diuisibilis est formaliter & existenter seu in actu exercito.

TERTIA CONTROVERSIA.

An duæ relationes, quæ sunt in Patre scilicet paternitas, & spiratio, distinguantur realiter inter se, & similiter duæ relationes existentes in filio, scilicet filiationis, & spiratio?

PRIMA sententia est Durandi in 1. dist. 13. qu. 2. Sententia & quol. 7. dicentis prædictas duas relationes in patre esse realiter distinctas, cuius argumenta præcipua inferius adducentur & soluentur.

Secunda sententia est Syluestri super hoc articulo, qui duo dicit. Primum: Paternitas & spiratio sunt duæ relationes reales distinctæ realiter, nō distinctione rerum sed relationū. Manifestat hoc dictum suum distinguendo dupliciter aliqua distinguere realiter: Vno modo vt duæ res, vt homo & equus; alio modo tanquam in suis rationibus includentia diuersas res, vt quantitas & æqualitas. Ait ergo spirationem & paternitatem non distinguere realiter primo modo, sed sola ratione; sed secundo modo distinguuntur realiter per terminos connotatos realiter distinctos. Quod si quis dixerit relationes nō distinguere realiter, nisi sint oppositæ: verum est, inquit, de distinctione reali